

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
LAGER ONDERWIJS**

Zelfstandig project

**Grenzeloos
Workshop Willewete**

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
LAGER ONDERWIJS**

Zelfstandig project

Grenzeloos
Workshop Willewete

Voorwoord

Grenzen verleggen; iets doen of kunnen dat je niet eerder deed of kon. Met deze begripsomschrijving in het achterhoofd kan ik met zekerheid zeggen dat ik mijn grenzen verlegd heb, een uitdaging ben aangegaan en er in geslaagd ben om het ondenkbare te verwezenlijken.

Gedurende het afgelopen schooljaar heb ik unieke leerkansen gekregen die ik met beide handen gegrepen heb. Dankzij mijn externe partner, Bart Van Puyenbroeck heb ik niet alleen het beste van mezelf kunnen tonen in een workshop, maar heb ik ook een bredere kijk op het onderwijsgebeuren gekregen. Door zijn boeiende, meeslepende verhalen liet hij ons als het ware proeven van de vele mogelijkheden die het onderwijs te bieden heeft. Zijn passie om kennis over diverse onderwerpen op een ongeziene, vernieuwende manier over te brengen op kinderen, bracht hij ook met veel overtuiging over op ons.

Mijn promotor, Rachele La Monaca en tweede lezer, Griet Heitzmann wil ik eveneens graag bedanken omdat zij iedere keer voor ons klaarstonden om ons weer op het juiste pad te brengen. Hun advies en tips brachten telkens nieuwe ideeën teweeg en gaven elke keer opnieuw een 'boost' om er weer stevig in te vliegen.

Tevens wil ik mijn vriend, Daan Proost en mijn papa, Marnix Carremans bedanken voor de prachtige acteerprestaties. Zij hebben niet alleen gezorgd voor het beeldmateriaal in mijn workshop - wat een enorme meerwaarde was - maar zijn er door de vele brainstormsessies samen met mij in geslaagd om de workshop te maken tot wat hij nu is. Tot slot zorgde de steun van vrienden en familieleden voor een extra motivatie om er 100% voor te gaan!

Abstract

Kinderen hebben nood aan een krachtige leeromgeving; een leeromgeving waarin ze nieuwsgierig gemaakt worden. Kortom, een leeromgeving waarin ze 'willen weten'. Daarom heb ik samen met het educatief centrum Willewete een workshop ontwikkeld waarin kinderen worden ondergedompeld in een fantasiewereld waarin ze zelf de lijn tussen fictie en non-fictie trekken. Voor de realisatie ervan heb ik mijn grenzen verlegd, net zoals kinderen dat zullen doen in mijn workshop. Zo zal onder andere hun algemene kennis omtrent techniek, ruimte, muziek, ... op de proef gesteld worden, zullen ze deelnemen aan wetenschappelijke proeven, trainen ze hun probleemoplossend denkvermogen en zoveel meer. De inspiratie voor 'Grenzeloos' komt uit het boek 'De reis om de wereld in 80 dagen' van Jules Verne.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Abstract	6
Inhoudsopgave	7
Inleiding	8
1 Onderzoekscyclus	9
1.1 Praktijkprobleem	9
1.2 Onderzoeksdoel	10
1.3 Onderzoeksvragen.....	11
1.4 Dataverzameling	12
1.5 Literatuurstudie	13
1.5.1 Onderdelen van een workshop.....	13
1.5.2 Pro's van een workshop	14
1.5.3 Tips en tops van klasleerkrachten	15
1.5.4 Het dieperliggende thema 'grenzen verleggen'	16
2 Resultaten	20
2.1 Omschrijving product.....	20
2.2 Bevindingen try-out	23
2.3 Brede onderwijspraktijk	25
Conclusie	26
Literatuurlijst	27
Geraadpleegde werken	28
Bijlagen	29
Bijlage 1: Workshop 'Vliegen'	29
Bijlage 2: Workshop 'De Zolderling'.....	30
Bijlage 3: Brieven externe partner	31
Bijlage 4: Evaluatie leerkracht	33
Bijlage 5: Evaluatie leerlingen	35

Inleiding

Met veel moed begon ik enkele jaren geleden met de opleiding lager onderwijs aan hogeschool PXL te Hasselt. Een hobbelig parcours dat misschien niet altijd even vlot verliep, maar waar ik toch tevreden en voldaan op kan terugkijken. Van jongs af aan was het mijn droom om voor de klas te staan. Fier kan ik zeggen dat deze droom bijna werkelijkheid wordt.

Door de weg die ik reeds afgelegde, heb ik flink wat kennis verworven. Zo kwam ik tot het inzicht dat het onderwijs heel wat sterke, maar ook heel wat minder sterke kanten heeft. Eigen ervaringen tonen aan dat leerlingen niet altijd uitgedaagd worden om iets nieuws te ontdekken. Bovendien worden ze vaak opgezadeld met allerlei huistaken en toetsen, wat stress veroorzaakt. Beide aspecten zorgen ervoor dat zowel het welbevinden als de betrokkenheid van leerlingen afneemt.

Om de opleiding doelgericht af te sluiten, kreeg iedere student de kans om te kiezen voor een zelfstandig project dat het beste aansloot bij zijn of haar interesses omtrent het onderwijs. Omdat ik van mening ben dat leerlingen moeten geprikkeld worden, zich comfortabel moeten voelen en hun grenzen moeten kunnen verleggen, koos ik voor een samenwerking met het educatief centrum Willewete. Willewete is een samenwerking tussen uitgeverij Clavis en hogeschool PXL. Het is gevestigd op een prachtige locatie; een voormalig klooster dat nu al meer dan 800 jaar geschiedenis herbergt; De Abdij Van Herkenrode te Hasselt. Willewete haalt zijn inspiratie uit boeken om een krachtige, leerrijke en fantasievolle workshop te creëren voor kinderen uit het lager onderwijs. Met schitterende attributen, een in het oog springend decor en een uitstekende verteller slagen ze er telkens opnieuw in om zowel leerlingen als leerkrachten omver te blazen met dit “nieuwe leren voor een nieuwe generatie”.

Door dit zelfstandig project had ik de gelegenheid om een soortgelijke workshop te creëren. Maar hoe begin je daar nu aan? Alvorens ik kon starten met de voorbereidingen, diende er behoorlijk wat onderzoekswerk verricht te worden. Zo wilde ik achterhalen welke positieve drijfveer er achter de workshops van Willewete verscholen zat. Gaandeweg zorgden de bronnen ervoor dat ik over de nodige ‘know-how’ beschikte om aan deze uitdaging te beginnen.

1 Onderzoekscyclus

1.1 Praktijkprobleem

Het tot stand brengen van de workshop vorderde naargelang ik deze stap voor stap concreter uitwerkte. De onderzoekscyclus vormde hierbij een helder traject om uiteindelijk tot mijn resultaat te komen. Iedere stap heb ik nauwgezet doorlopen en stapsgewijs afgehandeld.

Sommige scholen werken maar al te vaak volgens hetzelfde alledaagse, eentonige stramien. “Open jullie boeken op pagina vijf en begin de oefeningen maar op te lossen”, klinkt het in vele Vlaamse klassen. Dit is erg ontmoedigend en heeft als gevolg dat niet alle kinderen even enthousiast raken van de aangeboden onderwerpen en thema’s. Leraren hebben het echter niet gemakkelijk. Ze zijn begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen, opvoeder, inhoudelijk expert, organisator, vernieuwer en onderzoeker, partner van de ouders, lid van een schoolteam en noem maar op. Ook met de invoering van het M-decreet wordt het alsmaar moeilijker om voor elk kind de aangepaste werkvormen en onderwijsleermiddelen te voorzien. Omwille van deze en andere redenen raken leraren oververmoeid, depressief, uitgeblust, ...; het wordt te moeilijk om lessen én innovatief én instructief én grensverleggend te maken.

Figuur 1: De onderzoekscyclus

Volgens OESO¹-topman Dirk Van Damme staan leraren erg op hun autonomie: ze gaan de klas binnen, doen de deur dicht en vinden dat zij de baas zijn. Dit is een foute ingesteldheid. Men moet meer collectief gaan denken en zich gelijkwaardig stellen met leerlingen. Het is de taak van een leerkracht om zijn leerlingen te inspireren, hun verbeelding op te wekken en een liefde voor leren te creëren. Dit kan door ze nieuwsgierig te maken; door ze warm te maken voor allerlei onderwerpen en thema’s op een vernieuwende en verfrissende manier.

Daar komt bij dat scholen en cijfers wel met elkaar vergroeid lijken te zijn. Rapporten, toetsen, gedrag en zelfs muzische werkjes moeten een cijfer krijgen. Sommige leraren kijken vaak niet meer verder dan de cijfers, wat maakt dat deze metingen neutraal bekeken worden. Niets is minder waar; achter ieder cijfer schuilt een gekleurde visie. Gelukkig is er ook al heel wat vooruitgang geboekt. Men gaat als het ware de realiteit achter cijfers blootleggen door er vragen over te stellen: “Waarom is een leerling gezakt? Wat kan hij onvoldoende? Welke maatstaf hanteren we daarbij? Waarom krijgt een verhandeling bij de ene leraar een zes en bij de andere een vier? Maar ook: waarom wegen we de resultaten van onze leerlingen af tegenover gemiddeldes? Waarom rapporteren we niet met categorieën in plaats van cijfers?” enzovoort. Kortom: “Gezond verstand zegt meer dan cijfers.” (Standaert², Klasse, 2014).

¹ ‘OESO’ staat voor Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling.

² Roger Standaert werkt als expert voor binnenlandse en buitenlandse onderwijsprojecten. Hij begon zijn loopbaan als didacticus in lerarenopleidingen en werd daarna onderwijsbegeleider.

Maar wat als dit monotone stramien volledig wordt omgegooid? Wat als kinderen een nieuwe leeromgeving ontdekken? Een leeromgeving waarin ze uitgedaagd, geprikkeld en getriggerd worden om te leren. Een leeromgeving waar zij zelf de touwtjes in handen hebben. Alleen door alles van zichzelf te geven zullen ze hun doel bereiken. Daar wil ik het om laten draaien in mijn workshop. Daar wil ik leerlingen in begeleiden.

Dromen en ontdekken, leren en doen, lezen en voorlezen, boeken en nieuwe media. Dat zijn de kernwoorden van Willewete. Willewete is steeds op zoek naar nieuwe workshops die aan de noden van kinderen tegemoetkomen. Een nieuwe generatie verdient immers een nieuwe vorm van leren. Doordat de medewerkers van Willewete kinderen laten openbloeien, zich comfortabel laten voelen en hen aanzetten om uit hun comfortzone te treden om zo nieuwe dingen te ontdekken, maken ze kinderdromen waar.

De bedoeling van mijn zelfstandig project is het bieden van een oplossing voor dit praktijkprobleem. Net zoals Willewete, doe ik dit aan de hand van een workshop die de natuurlijke leergierigheid van kinderen koestert. Kortom: **“Hoe creëren we een nieuwe leeromgeving in de vorm van een workshop?”**.

1.2 Onderzoeksdoel

Verhalen en boeken zijn het startpunt voor iedere workshop die Willewete maakt. Er gaat niets boven een fantastisch boek dat je onderdompelt in een fantasiewereld waarin kinderen zelf de lijn tussen fictie en non-fictie trekken. Ook in de workshop is het aantrekkelijk om kinderen voortdurend te laten schommelen tussen echt en onecht. Dit maakt het des te spannender voor hen; het zorgt ervoor dat ze hun focus blijven behouden en het verhaal sterker beleven. Ik koos voor ‘De reis om de wereld in 80 dagen’ van Jules Verne³. Het verhaal gaat over een jonge uitvinder, Phileas Fogg, en zijn trouwe dienaar, Passepartout, die samen de wereld rondreizen in 80 dagen. Doordat de reisgezellen de meest waanzinnige taferelen beleven, weten ze hun grenzen te verleggen om hun uiteindelijke doel te bereiken. Net op het nippertje slagen ze erin om werkelijk in 80 dagen om de wereld te reizen en zo een weddenschap te winnen. Om deze reden koos ik voor het volgende onderzoeksdoel: **“Vertrekkende vanuit het boek wil ik een interactieve, vakoverschrijdende workshop creëren voor kinderen van de derde graad lager onderwijs”**.

---

³ Jules Verne was een Franse schrijver, geboren in de 19de eeuw. Hij was een waar icoon voor het sciencefiction-genre. Verne was zijn tijd ver vooruit, daardoor stond hij bekend als de ‘toekomstvoorspeller’.

1.3 Onderzoeksvragen

Om een antwoord op mijn onderzoeksvraag te formuleren ben ik op zoek gegaan naar de dieperliggende betekenis van het boek. Dit deed ik aan de hand van een literatuurstudie. Al snel kwam ik op 'grenzen verleggen'. Het hoofdpersonage van het boek, Phileas Fogg, weet zijn grenzen te verleggen door het 'onmogelijke' doel om de wereld rond te reizen in 80 dagen, te bereiken. Ook gaat hij letterlijk over grenzen door van het ene land naar het andere te reizen. Voor de realisatie van mijn workshop zal ik evenzeer mijn grenzen verleggen, net zoals kinderen dat zullen doen in mijn workshop. Het is aan hen om de koppen bij elkaar te steken, zich te verdiepen in aangeboden onderwerpen en thema's en het mysterie op te lossen. Zo zullen ze hoe dan ook uit hun comfortzone moeten treden en hun grenzen overschrijden.

'grenzen verleggen' slaat ook terug op Willewete. Wat dit educatief centrum nu al bereikt heeft en in de toekomst nog zal bereiken is op z'n minst indrukwekkend te noemen. Talloze scholen komen ieder schooljaar proeven van dit "nieuwe leren voor een nieuwe generatie". Na het inkijken van zowel de evaluatieformulieren van de leerlingen als van de leraren, kon ik concluderen dat hun mening unaniem was; elk kind en elke leraar is ervan overtuigd dat Willewete een fantastisch initiatief is. Maar wat maakt nu net dat de workshops die Willewete maakt zoveel succes hebben? Dat is precies wat ik ga onderzoeken en later ook toepassen op het boek dat ik uitgekozen heb. Ik selecteerde de volgende onderzoeksvraag: **"Hoe creëren we een geschikte workshop voor kinderen van de derde graad lager onderwijs gebaseerd op het boek 'De reis om de wereld in 80 dagen' van Jules Verne, met als dieperliggende betekenis 'grenzen verleggen'?"**.

Om een bredere kijk te werpen op deze onderzoeksvraag, heb ik beslist om ook een antwoord te formuleren op enkele subvragen. Deze heb ik grotendeels gebaseerd op het dieperliggende thema 'grenzen verleggen':

- **"Wat maakt dat een workshop een rijke leeromgeving is?"**. Aan de hand van eigen ervaringen uit observaties en gesprekken met mijn externe partner, zal ik een uitgebreid oordeel vellen over de pro's en contra's van bestaande workshops, over de opbouw ervan en over hoe alledaagse leraren uit de klas kijken naar dit nieuwe leren.
- **"Welke houding vertonen leerlingen die hun grenzen verleggen?"**. Leerlingen kunnen hun waaier aan kennis enkel verruimen door open te staan voor iets nieuw; door het veilige en het vertrouwde opzij te schuiven en hun grenzen te overschrijden.
- **"Wanneer worden leerlingen uitgedaagd, geprikkeld en getriggerd om hun grenzen te verleggen?"**. Kortom: aan welke voorwaarden zal mijn workshop moeten voldoen alvorens leerlingen de energie vinden om hun grenzen verleggen?
- **"Welke gevoelens gaan gepaard met grenzen verleggen?"**. Grenzen verleggen kan verschillende gevoelens teweeg brengen. Ik onderzoek welke zodat ik weet hoe leerlingen zich zouden moeten voelen op het einde van mijn workshop.
- **"Heeft Jules Verne zijn grenzen verlegd?"**. Ik neem het leven van deze auteur onder de loep en bespreek het kort. Waaruit haalde hij de inspiratie om het boek in kwestie te schrijven? Heeft hij zijn grenzen ervoor moeten verleggen?

1.4 Dataverzameling

Alvorens ik kon starten met de voorbereidingen van mijn workshop, moest ik mezelf verdiepen in de werkwijze van Willewete. Ik wilde achterhalen hoe de workshops opgebouwd werden, wat ze krachtig maakte, waar de gebreken zaten en vooral hoe alledaagse leraren dit nieuwe concept van leren ervaren. In dit gedeelte licht ik toe hoe ik informatie heb verzameld om op te nemen in mijn literatuurstudie; waarom ik voor deze manier van dataverzameling koos en wat ik er uit geleerd heb. Sommige begrippen zijn eerder complex; de uitgebreide verklaring ervan is dan ook terug te vinden in de literatuurstudie.

De vele ontmoetingen met Bart Van Puyenbroeck, mijn externe partner, zorgden ervoor dat ik me een beeld kon vormen bij de verschillende workshops die bij Willewete aan bod komen. Hij vertelde me dat iedere workshop een holistisch, organisch en dynamisch karakter herbergt. Verder gaf hij me tips hoe ik deze drie benaderingen levendig kon inkleuren. Bovendien wist Bart me een aantal interessante bronnen aan te raden. Zo kwam onder andere de naam Jef Staes ter sprake. Door zijn visie te analyseren, heb ik enkele belangrijke inzichten verworven die terug te vinden zijn in mijn literatuurstudie.

Doordat ik twee verschillende workshops meermaals ging observeren, is het me gelukt om de pro's en contra's uit beiden te selecteren. De observaties vormden een unieke meerwaarde om mijn eigen workshop te creëren⁴.

Tevens heb ik heel wat informatie verkregen uit de evaluatieformulieren die leraren na iedere workshop moeten invullen. Ondanks dat de reacties uiterst positief waren, werden er toch enkele kritiekpuntjes aangehaald. Aan de hand van een staafdiagram heb ik geprobeerd om een overzichtelijk beeld te scheppen van de verschillende opinies.

Tot slot heb ik allerhande webpagina's, filmpjes, interviews, blogs en vakdidactische artikels geraadpleegd om me te verdiepen in het kernthema van mijn boek 'grenzen verleggen'. Hieruit heb ik onder andere vastgesteld wanneer leerlingen hun grenzen zullen verleggen en vooral welke gevoelens hiermee gepaard gaan.

---

⁴ In bijlage 1 (workshop 'Vliegen') en bijlage 2 (workshop 'De Zolderling') is een uitgebreid verslag van beide workshops terug te vinden.

1.5 Literatuurstudie

Willewete geeft een totaal nieuwe invulling aan onderwijs. Geen eentonige, alledaagse situaties, bazige leerkrachten of cijfers, maar een nieuwsgierig makende, aantrekkelijke manier van leren in de plaats. De workshops die Willewete maakt, vormen de perfecte oplossing voor mijn praktijkprobleem. Ondanks het feit dat ik al enkele jaren leerstof weet over te brengen op kinderen in een klasgebonden omgeving, is het niet vanzelfsprekend om een soortgelijke workshop tot stand te brengen. Het is belangrijk om te weten waarmee een workshop staat of valt. Om hier achter te komen, dienen de sterktes en zwaktes, de noden en overbodigheden, kortom: de 'do's and don'ts' grondig onderzocht te worden.

1.5.1 Onderdelen van een workshop

Uit gesprekken met mijn externe partner Bart Van Puyenbroeck blijkt dat veel leraren de overgang van traditioneel naar vernieuwend onderwijs niet maken. Zo zouden ze organisch te werk moeten gaan in plaats van lineair. Je hebt immers ook andere lichaamsdelen dan je hoofd die je ten volle kan gebruiken. Daarnaast zouden ze het statische moeten vervangen door het dynamische; kinderen moeten de wereld leren kennen via media, beeld, muziek, beweging en drama. Kortom: leraren zouden hun lessen steeds holistisch, organisch en dynamisch moeten opbouwen.

Holistisch; een rode draad doorheen de leerstof met als resultaat dat de leerinhoud kan terugkomen in ieder leergebied. Bij Willewete zorgen ze voor een rode draad door hun workshops te baseren op een boek. Dit boek vormt dan de inspiratie en de basis voor een workshop waarin het boek lerend vertaald wordt naar kinderen toe. De workshop is als het ware gebaseerd op het boek in kwestie; de meest boeiende aspecten worden verwerkt in het eindresultaat.

Organisch; een krachtige leeromgeving waarin kinderen uitgedaagd en nieuwsgierig gemaakt worden. Het is de taak van leerkrachten om een leeromgeving te creëren die krachtig genoeg is om de natuurlijke leergierigheid van kinderen te koesteren die leerlingen aanzet om het beste van zichzelf te geven. Ook hier voldoet Willewete aan de noden. Door allerlei elementen zoals de setting, het verhaal, de attributen, etc... slagen ze erin om een leeromgeving te creëren die zo levendig is dat leerlingen geen tijd hebben om zich af te vragen waarom ze iets leren. Ze beleven het verhaal zo intens dat ze gewoon 'willen weten'.

Dynamisch; een creatieve verwerking van de aangeboden onderwerpen en thema's. Hierbij is het belangrijk dat kinderen zelf de keuze krijgen hoe ze muzisch aan de slag willen. De nadruk ligt dus op wat het kind zelf wil, niet op wat de leerkracht wil en al evenmin op wat een medeleerling wil. In de namiddag wordt er bij Willewete telkens ruimte voorzien voor enkele muzische opdrachten waarbij leerlingen zich volledig kunnen uitleven. Ze krijgen de kans om datgene wat hen bijgebleven is uit de workshop muzisch te verwerken. Een ideale afsluiter dus!

Willewete zorgt ervoor dat elk van deze drie aspecten aan bod komen in de workshops die ze creëren.

1.5.2 Pro's van een workshop

Naast deze drie algemene vereisten, heb ik ook heel wat meer specifieke tips meegekregen van mijn externe partner. Bovendien hebben de vele actieve observaties me geholpen om een totaalbeeld te schetsen van een krachtige workshop die voldoet aan de eisen van Willewete.

Allereerst bleek de vertelwijze van mijn externe partner Bart Van Puyenbroeck een zeer gunstige invloed te hebben op de kinderen. Bart neemt zonder dat de leerlingen of de klasleerkracht iets doorhebben de rol van klusjesman in. Hij vult zogezegd de tijd op totdat de echte verteller arriveert. Doordat Bart een fictief personage speelt, kan hij de meest indrukwekkende verhalen vertellen. Hij neemt de kinderen mee in een uniek verhaal vol waarheden en verzonnen kwesties waar ze zelf een onderscheid tussen waar en onwaar maken. Aan de hand van een voorwerp dat 'per toeval' ter sprake komt, krijgt het verhaal onverwacht een nieuwe wending. De leerlingen zijn er nog steeds van overtuigd dat wat ze zien, echt is. Ze hebben geen idee dat dit voorwerp reacties uitlokt om zo de workshop verder te zetten.

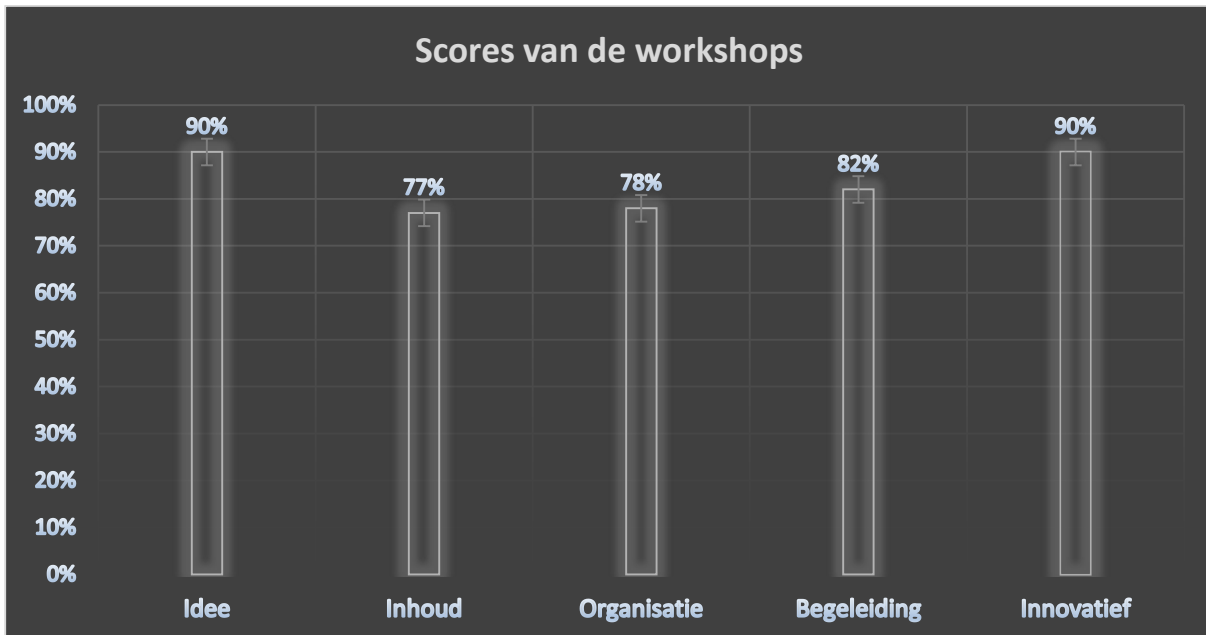
Naast een boeiende verteller en aantrekkelijke voorwerpen, is ook multimedia een absolute must. Beeldmateriaal zorgt niet alleen voor een hogere betrokkenheid maar ook voor een totale belevenis. Het is eveneens van belang dat leerlingen zich nuttig voelen. Ze moeten het gevoel krijgen dat ze een mysterie oplossen. Een mysterie dat niemand anders dan zij kunnen oplossen. Indien er de leerlingen iets opvalt wat al dan niet belangrijk is voor de workshop, wordt deze ontdekking best bevestigd. De verteller kiest naarmate de relevantie hoelang erbij wordt stilgestaan. Doordat de leerlingen vaak bevestiging krijgen omtrent nieuwe ideeën, krijgen ze de indruk dat er door hen vooruitgang wordt geboekt.

Tevens is het belangrijk om op alles een antwoord klaar te hebben. Zo gaf Bart de tip om kinderen te overbluffen wanneer ze het verhaal in twijfel trokken. Overtuigingen als: "Wil je dat ik hem (denkbeeldig personage) eens bel? Zo kan je het hem zelf vragen!" of "Zal ik meneer de directeur gaan halen en het hem vragen terwijl jullie het horen?". De kinderen zullen overrompeld zijn en het verhaal niet langer in twijfel trekken. Ook mag er geen foute informatie doorgegeven worden aan de leerlingen. Het is tevens een meerwaarde om allerlei 'toevalligheden' als puzzelstukken in elkaar te laten vallen. En als er dan op het einde een verbazingwekkende ontknoping volgt, zorgt dat voor een verbluffende, totale overtuiging.

De prachtige locatie en de zolder waar de workshop plaatsvindt, dragen bij tot een onvergetelijke ervaring. Een gezellige, comfortabele plaats waar kinderen zichzelf kunnen zijn, hun gedachten en gevoelens kunnen uiten en het beste van zichzelf kunnen tonen. Ten slotte is het belangrijk om de hele workshop lang dezelfde, fictieve rol te spelen.

1.5.3 Tips en tops van klasleerkrachten

Na iedere workshop dient er zowel door de leerlingen als door hun klasleerkracht een evaluatieformulier ingevuld te worden. Deze evaluatieformulieren heb ik opgevraagd en uitvoerig onderzocht. Hierbij heb ik me vooral gefixeerd op de antwoorden van de leerkrachten; dit om de reden dat het vooral de leerkrachten waren die tips en tops gaven. Ondanks het feit dat ieder aspect uit de workshop een goede score kreeg, is uit onderstaand staafdiagram af te lezen welke component lager scoort en welke quasi als uitstekend beschouwd wordt.

Figuur 2: Scores van de workshops

Vooraf het idee en de innovatieve factor scoren prima. Leerkrachten geven aan dat ze sterk onder de indruk zijn van het originele concept van Willewete. Ze vinden de workshop onder andere gevarieerd, gedifferentieerd, inspirerend, creatief, media-bevorderend, een stimulans voor talentontwikkeling en een aansluiting bij de leefwereld van kinderen. Hoewel enkele leerkrachten aanhalen dat er uitzonderlijk veel eindtermen aan bod komen in de workshops, scoort de inhoudelijke factor het minst. Hier blijkt het vooral om het muzische te gaan. Bepaalde leerkrachten vonden het moeilijk om bij de muzische opdrachten een link met het verhaal te vinden. Ze vonden de verschillende verwerkingsvormen te gewoon en te weinig onderbouwd. Bovendien zorgde de tijdsdruk ervoor dat kinderen niet klaar geraakten met hun werkjes. Het probleem van tijdsgebrek trok zich ook verder doorheen de organisatie van de workshop; er werd onder andere te veel tijd besteed aan de middagpauze en te weinig aan de afsluiting van de dag. Omdat Willewete zijn publiek het liefst wil verrassen, geven ze op voorhand nooit te veel informatie over de inhoud van de workshops. Over het algemeen zouden leerkrachten vooraf toch liever beter geïnformeerd worden. Ook dit is één van de redenen waarom de organisatie een lagere score vertoont. De begeleiding doorheen de dag verliep prima. Leerkrachten hebben weinig aan te merken op de fantastische vertelwijze en het grote inlevingsvermogen van de verschillende begeleiders, onder wie ook studenten. Enkel de begeleiding bij de middagpauze kon kennelijk beter. Doordat de middagpauze lang duurde en er geen begeleiding was, halen sommige leerkrachten aan dat ze zelf weinig pauze hadden.

Onderaan het evaluatieformulier krijgen leerkrachten nog de kans om een opmerking te geven. Hierbij gaven ze allen lovende commentaren. Ze bedankten Willewete voor de inspirerende dag, vertelden dat ze een prachtig project verwezenlijkt hadden en sloten positief af met: “Doe zo verder!”.

1.5.4 Het dieperliggende thema ‘grenzen verleggen’

Omdat ik als dieperliggende betekenis van mijn boek koos voor ‘grenzen verleggen’, heb ik ook onderzoek gedaan naar hoe grenzen verlegd worden, wat nodig is om grenzen te verleggen, hoe je iemand zover krijgt om grenzen te verleggen, welke gevoelens ermee gepaard gaan en of Jules Verne, de auteur van het boek dat me inspireerde, zijn grenzen verlegd heeft.

Grenzen verleggen of uit de comfortzone treden kan prettig en spannend, maar tegelijkertijd ook beangstigend zijn. Datgene wat veilig aanvoelt, wordt even opzij geschoven; soms uit eigen wil, weliswaar voor de kick, soms omdat het niet anders kan. Wanneer een persoon, een leerling in dit geval, zijn grenzen verlegt, weet hij een uitdaging aan te gaan. Hij doet of kan plots iets wat hij niet eerder deed of kon.

Uit verschillende bronnen blijkt dat mensen geboren worden met een aangeboren drang om te leren. Ze willen hun grenzen verleggen, onbekende stukjes wereld verkennen en nieuwe kennis verwerven. Professor Kris Van den Branden⁵ deed onderzoek naar de drijfveer van de energie die we investeren in het leren van nieuwe, en soms moeilijke dingen. Een mogelijk antwoord hierop is dat we nieuwe dingen leren omdat we daardoor allerlei persoonlijke behoeften beter kunnen vervullen. We leren omdat we zo doelen kunnen bereiken die we belangrijk vinden. Zo leren we bijvoorbeeld skypen om contact te houden met familieleden in het buitenland of een plafond schilderen om onze woning op de knappen. Elk individu heeft persoonlijke doelen⁶ en het zijn die doelen die leerprocessen voortstuwen. Het zijn die doelen die mensen energie voor leren geven en ervoor zorgen dat ze grenzen zullen verleggen.

Daarnaast is er nog de kick van het leren zelf. Bronnen tonen aan dat we niet alleen leren om er allerlei behoeften mee te vervullen, maar ook om het plezier van het leren zelf.

Iets nieuws ontdekken, een puzzel of een mysterie oplossen, een nieuw inzicht opdoen, iets voor de eerste keer zelfstandig doen dat we voorheen enkel met ondersteuning van anderen konden: het geeft ons een kick. (Van den Branden, 2016, 8 september).

Telkens we onze capaciteiten uitbreiden en beter in iets worden, komen er in ons brein chemische stoffen vrij die ons een goed gevoel geven. Doordat het leren van nieuwe dingen als succesvol ervaren wordt, zet dat ons aan om nog meer te leren. Onze energie om opnieuw grenzen te verleggen; om opnieuw te leren, wordt hernieuwd.

Professor Kris Van den Branden geeft aan dat het voeden en het hernieuwen van de energie voor leren van elke leerling een ware uitdaging is voor het onderwijs.

Elke leerling zou aan het einde van zijn/haar onderwijsloopbaan even leergierig moeten zijn als op de dag dat hij/zij het kleuteronderwijs binnenstapte. Elke leerling zou evenveel geloof in de eigen “leer-kracht” moeten hebben als toen. Elke leerling zou evenveel zin en veel meer leerstrategieën moeten bezitten om de eigen grenzen levenslang te blijven verleggen. (Van den Branden, 2016, 8 september).

---

⁵ Kris Van den Branden is professor taalkunde en lerarenopleider aan de KU Leuven. Hij is ook de academisch verantwoordelijke van het Centrum voor Taal en Onderwijs en was jarenlang hoofd van het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen.

⁶ Ook al zijn de doelen die ons tot leren aanzetten erg divers, toch hebben de meeste mensen gemeenschappelijk dat hun intrinsieke leermotivatie wordt versterkt door de basisbehoefte om sociale relaties aan te knopen en te onderhouden.

Om dit te evenaren zullen schoolteams bewust de factoren die ons energiepeil voor leren sterk beïnvloeden, moeten opdrijven. Ze zullen zich de vraag moeten stellen of er voldoende wordt ingespeeld op doelen die de leerlingen intrinsiek motiverend vinden. Of leerlingen een zekere autonomie krijgen om mee te bepalen hoe en wat ze leren. Of leerlingen persoonlijke ondersteuning krijgen als het leren wat moeilijker gaat. Of leerlingen tijdens het leerproces fouten mogen maken en daarvoor niet meteen afgestraft worden. Of leerlingen ondersteund worden om te blijven geloven in hun eigen 'leer-kracht'. En of het primair om leren of om presteren draait; om groeien of om punten.

Ook mijn medestudent Caren Boes⁷ deed uitgebreid onderzoek naar waar het onderwijs tekort schiet. De bronnen die zij raadpleegde uitten dat het vooral creativiteit is dat men mist alvorens leerlingen hun grenzen zullen verleggen. Steven Johnson⁸ schreef een inspirerend boek over hoe creatieve ideeën ontstaan en waar ze vandaan komen. Hij promoot vijf strategieën die schoolteams kunnen toepassen om van hun school een creatieve school te maken:

- **Allereerst dienen de grenzen tussen vakken doorbroken te worden.** Wie buiten de grenzen van één vak naar een probleem kijkt, kan kennis uit diverse disciplines en stromingen combineren. Dit maakt dat leerlingen 'out-of-the-box' zullen denken.
- **Vervolgens moeten vakkennis en vakexpertise in vraag durven gesteld worden.** Het daagt mensen namelijk uit als ze dingen in vraag mogen stellen. Dit zorgt ervoor dat ze op een andere manier naar de vraag of naar de feiten kijken; om andere perspectieven te overwegen, om bijkomende vragen te stellen (en wat als we dit eens zouden doen...?). "Creativiteit drijft op de vrijheid om met ideeën te spelen, aan te modderen, er onverwachte vragen over te mogen stellen." (Van den Branden, 2017, 18 mei). Creativiteit accepteert sturing, maar geen autoritair toezicht over hoe alles verloopt.
- **Aansluitend wordt het creatieve denkvermogen gestimuleerd door leerlingen in zeer heterogene groepen te laten samenwerken.** Groepen zijn nu eenmaal creatiever dan individuen. Vooral groepen waar mensen met verschillende 'know-how' samenkomen, kunnen tot lonende en verrassende oplossingen komen.
- **Eveneens is het belangrijk om leerlingen de tijd te geven die ze nodig hebben om creatieve oplossingen te bedenken.** De beste ideeën ontstaan stapsgewijs; ze zijn zelden instant-klaar of komen zelden zomaar op commando. Je moet er letterlijk een nachtje over kunnen slapen, ze even laten liggen en dan weer terug oppikken.
- **Tot slot is het waardevol om het belang van fouten te erkennen.** "Fouten zijn humus voor creatief denken. Ze prikkelen de geest tot verder denken, anders denken, nieuwe paden inslaan, alternatieven overwegen." (Van den Branden, 2017, 18 mei). Het moet voor leerlingen duidelijk worden dat fouten maken niet erg is. Ze moeten net veelvuldig fout zitten om uiteindelijk helemaal raak te kunnen schieten. Leerlingen die worden afgestraft omdat ze fout zitten, zullen de volgende keer minder risico nemen, braaf doen wat er precies van hen gevraagd wordt en hun mond houden.

---

⁷ Caren Boes koos vorig schooljaar (2015-2016) voor een samenwerking met Willewete. In haar literatuurstudie ging ze op zoek naar het antwoord op de volgende onderzoeksvraag: "Hoe creëer ik een rijke leeromgeving tijdens een workshop?"

⁸ Steven Johnson is een Amerikaanse auteur. Vooral thema's als wetenschap, technologie en persoonlijke ervaringen geven inhoud aan zijn boeken.

Verschillende bronnen geven aan dat duurzaam onderwijs uitermate belangrijk is alvorens leerlingen de energie vertonen om grenzen te verleggen. Als je verder wilt in je leven, uitdaging zoekt en jezelf wil ontwikkelen, zal je uit je comfortzone moeten treden. Doe je dat niet, dan belemmer je jezelf om te groeien. Je groeit namelijk door steeds nieuwe dingen te proberen en je grenzen voortdurend te verleggen. Volgens Kris Van den Branden kan duurzaam onderwijs omschreven worden als een project dat onderstaande bouwstenen omvat.

Figuur 3: Duurzaam onderwijs (eigen bewerking van Van den Branden, 2017)

Ook Jef Staes⁹ staaft zijn mening over het ogenblik wanneer leerlingen hun grenzen willen verleggen, wat ervoor nodig is en welke emoties het teweeg brengt. Volgens zijn levenservaring zijn er vier zaken die op één lijn moeten komen vooraleer men gelukkig is en vervolgens zijn grenzen kan verleggen. Alles begint met het bewust zijn van je eigen talenten. Hiermee toon je aan wat jou nu precies uniek maakt. Het is een ware uitdaging om op zoek te gaan naar deze talenten en dat kan je alleen door te proberen. Wanneer je talenten je passie worden, ben je goed op weg om voldoening te halen uit het leren. Op dit ogenblik ga je spontaan leren, je leert van alles en iedereen. Vervolgens zal je actie ondernemen. Je grenzen worden verlegd om te doen waar je goed in bent, wat op zijn beurt waardering opwekt. Waardering krijgen gaat gepaard met een goed gevoel, waardoor er intrinsieke motivatie optreedt. Het onderwijs moet herbronnen om deze doelstellingen evenals te halen. De school hoort een plaats te zijn waar kinderen zich kunnen ontdekken en zo snel mogelijk competent worden. Daarbij komend moet het onderwijs de deur openzetten om niet één, maar meerdere talenten te ontwaren. Kinderen zouden bovendien moeten kunnen versnellen voor de vakken waarvoor ze aanzienlijk talent hebben en vertragen voor datgene waarvoor ze minder capabel zijn.

⁹ Jef Staes is auteur en architect op het gebied van lerende en innovatieve organisaties. Hij ontwikkelde een vernieuwende visie op de manier waarop onderwijs dient te functioneren.

“Leerlingen willen hun grenzen verleggen. Dat motiveert hen, net zoals bij een game.” (Staes, Klasse, 2016). Door de passie die leerlingen ontwikkelen voor hun talenten, genieten ze van ‘dopamine’. Een stof die vrijkomt in onze hersenen wanneer we onze eigen grenzen verleggen. Kinderen komen als het ware in ‘flow’ met zichzelf. Hetzelfde gebeurt bij kinderen als ze gamen. Wanneer kinderen steeds een spel verliezen, raken ze er niet verslaafd aan. Het is pas wanneer ze een spel gevonden hebben waarin ze kunnen winnen, dat ze actief hun grenzen verleggen en meer afzien om dat doel te bereiken dat ze voor ogen hebben. Op dat moment willen ze spontaan meer leren door intrinsieke motivatie.

Game-ontwikkelaars weten dat en spelen een subtiel spel met de moeilijkheidsgraad van de verschillende levels in een game. Niet te gemakkelijk en niet te moeilijk¹⁰, maar juist moeilijk genoeg zodat je met de nodige passie om af te zien en het juiste talent verder kan raken. (Staes, Klasse, 2016).

De grootste motivator om te willen leren is - net zoals bij gaming - de passie van leerlingen om hun grenzen te verleggen. Ze verlangen naar die informatie die hen slimmer, beter of competenter maakt op dat gebied waarin ze willen groeien. Ze willen dus steeds hun grenzen in het nieuwe verleggen.

***

Ten slotte ging ik op zoek naar het verhaal achter de auteur van het boek dat me veel inspiratie schonk. Al snel kon ik concluderen dat ook Verne uit zijn comfortzone trad in de periode dat hij het boek schreef. ‘De reis om de wereld in 80 dagen’ werd neergeschreven tijdens een lastige periode voor zowel Frankrijk als Verne; hij vond namelijk zijn inspiratie voor het boek tijdens de Franse-Duitse oorlog die dateerde van 1870-1871. Doordat hij financiële problemen had, zijn vader recentelijk overleden was en daarbovenop nog eens gerekruteerd was als kustwacht, haalde hij het onderste uit de kan om geld te verdienen met een nieuw boek. Hierbij overtrof hij zichzelf. Verne ging op zoek naar een manier om de wereld in 80 dagen rond te reizen met transportmiddelen die destijds bestonden. De technologische innovaties van de 19de eeuw maakten het mogelijk steeds sneller te reizen. Verne speelde in zijn verhaal in op deze ontwikkelingen.

Bovendien zijn er ook heel wat lezers die naar aanleiding van het boek hun grenzen gingen verleggen. Zo hebben heel wat mensen geprobeerd in Fogg’s¹¹ voetsporen te treden door de reis zelf te maken. Zo ondernam onder andere Nellie Bly¹² de reis in 1889 voor haar krant ‘New York World’. Ze slaagt erin de reis in 72 dagen te voltooien. Haar boek ‘Around The World In Seventy-Two Days’ wordt een succes. Tot op heden blijft het verhaal van Verne een grote overwinning. Sinds 1993 wordt de ‘Jules Verne Trofee’ jaarlijks uitgereikt aan de boot die het snelst rond de wereld vaart zonder hulp van buitenaf.

Om af te sluiten, koos ik voor een interessante, Engelse quote die uitstekend aansluit bij mijn werk: **“Life is about expanding your boundaries and testing your limits.”** (Yung, From Latecomers to Late-bloomers, 2014).

---

¹⁰ Dit is de zogenaamde zone van naaste ontwikkeling; een theorie waarbij men niet enkel kijkt naar wat het kind al kan, maar ook naar wat het kan leren. Deze theorie werd bedacht door de onderwijspsycholoog Vygotsky.

¹¹ Phileas Fogg, een Londenaar uit de 19de eeuw, vormt het hoofdpersonage uit het boek ‘De reis om de wereld in 80 dagen’ dat Jules Verne schreef.

¹² Nellie Bly was een Amerikaanse vernieuwende verslaggeefster. Ze stond aan de wieg van een nieuw soort onderzoeksjournalistiek. Door onder andere haar reis om de wereld 72 dagen werd ze beroemd.

2 Resultaten

2.1 Omschrijving product

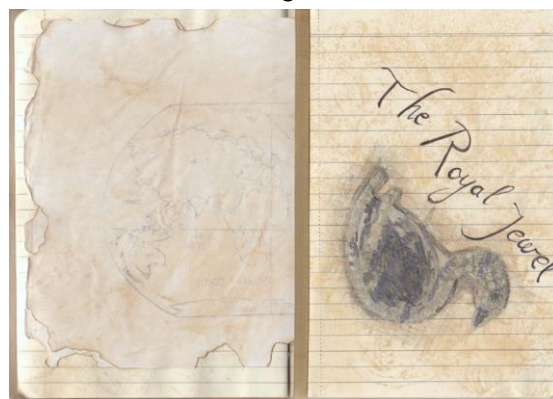

Figuur 4: De poster van Grenzeloos

'grenzeloos'; eindeloos, zonder grenzen, geweldig, onmetelijk, ... Allemaal vertalingen van de titel van mijn workshop. In Grenzeloos gaan leerlingen van de derde graad lager onderwijs aan de hand van allerlei activiteiten op zoek naar een koninklijk juweel. Om hun doel te bereiken gaan ze een uitdaging aan en tasten ze in het onbekende. Elke activiteit brengt hen onbewust een stap dichterbij het juweel. De weg die de leerlingen afleggen zal denkkelijk niet vlekkeloos verlopen. Maar voor eventuele fouten worden de leerlingen zeker niet afgerekend; die horen nu eenmaal bij het proces. Omdat we in groep meer kunnen bereiken dan alleen, werken de leerlingen gedurende de hele workshop samen. Met z'n allen weten ze hun grenzen te verleggen en het mysterie te ontrafelen.

Terwijl de leerlingen binnenkomen, telefoneer ik met Dan. Dan is een Engelse vriend die in Londen woont. Ik heb hem leren kennen toen hij kwam studeren in België. Nu is hij perfect tweetalig. Dan's grootvader heeft een museum in Londen. In dit museum bevindt zich onder andere een reusachtige luchtballon. Net die

dag was het museum gesloten vanwege renovatiewerken. Dan belde me om te zeggen dat hij alleen was in het museum en dat hij een logboek vond in de mand van de luchtballon. Dan scant het logboek in en stuurt het door, waarna ik het samen met de leerlingen analyseer. Op de laatste pagina staat een juweel; 'The Royal Jewel'. Dit juweel ligt jammer genoeg niet in de mand van de luchtballon. Alles wat niet terug te vinden is in het museum zelf, ligt in de kluis. Dan beslist om een kijkje te nemen in de kluis en daar 'The Royal Jewel' te zoeken.

Figuur 5: De laatste pagina van het logboek

Doorheen de workshop vinden er vijf leeractiviteiten plaats:

1. Zescijferige code ontcijferen

Dan zit vast in de kluis. Hij heeft er geen bereik waardoor hij niet meer kan bellen. Hij heeft wel internetverbinding en kan filmpjes doorsturen. Om hem te bevrijden dienen de leerlingen een zescijferige code te ontcijferen via enkele aanwijzingen die Dan toont.

2. Binaire code op de sleutel ontcijferen

Figuur 6: De binaire code ontcijferen

Het is de leerlingen gelukt om Dan te bevrijden. In de kluis vond Dan geen juweel, maar wel een sleutel. Op deze sleutel staat een binaire code. Opnieuw vraagt Dan de hulp van de leerlingen.

3. Proef met hete lucht

De sleutel met de binaire code blijkt de sleutel van de kelder in het museum te zijn. Dan beslist om naar de kelder te gaan. Daar hoopt hij het juweel te vinden. In de kelder doet Dan een vreemde ontdekking. Hij ontmoet er de geest van Phileas Fogg, een ballonvaarder uit de 19de eeuw. Dan schrikt enorm, maar gelukkig weet hij na enige tijd zijn angst te onderdrukken. Hij waagt het zelfs om een mopje te maken over Fogg's naam. Wanneer Dan Fogg 'Frog' noemt, barst Fogg los. Hij wordt boos en sluit Dan op in de kelder. Pas wanneer Dan de vier opdrachten die Fogg hem opdraagt correct oplost, krijgt hij zijn vrijheid terug. Net zoals Dan, is ook de vergeetachtige Fogg op zoek naar het koninklijk juweel. De vier opdrachten leiden de twee naar 'The Royal Jewel'. Voor de eerste opdracht vraagt Fogg hoe het komt dat een luchtballon die zo zwaar is dat je hem niet kan optillen, toch in de lucht kan blijven hangen. Aan de hand van een proefje ontdekken de leerlingen dat hete lucht het correcte antwoord is.

Figuur 7: De proef met de heteluchtballon

4. Europese kaart met de landen en hoofdsteden van de EU

Vervolgens moeten de leerlingen alle landen en hoofdsteden van de Europese Unie opnoemen. Met behulp van een kaart van Europa lukt het hen om 28 verschillende landen met hun hoofdstad te vinden.

5. Uitvindjaar (en uitvinder) van de saxofoon

Voor de derde opdracht moeten de leerlingen in boeken op zoek gaan naar het uitvindjaar en de uitvinder van de saxofoon. De Belg Adolphe Sax vond de saxofoon uit in 1840. Geest Fogg vertelt Dan dat hij na het oplossen van de deze drie opdrachten alles heeft om de vierde opdracht op te lossen; het openen van het kistje waar het koninklijk juweel zich in bevindt. Met een vreemde strategie van Fogg slaagt Dan erin om de vierde opdracht zelf op te lossen en het kistje te openen. Tot hun grote verbazing vinden ze geen juweel, maar wel een brief. In deze brief staat waar het juweel zich bevindt. Dan schrikt heel erg. 'The Royal Jewel' bevindt zich in een klein houten doosje dat hij cadeau deed aan mij toen ik het museum bezocht in Londen. Ik beaamde dat ik er nog niet in geslaagd was om het doosje open te openen. Ik beslis het nog een keer te proberen in het bijzijn van de leerlingen. 'The Royal Jewel' bevindt zich tot mijn grote verbazing in het doosje.

In de namiddag kunnen de leerlingen kiezen uit drie verschillende muzische activiteiten:

1. **sieraden maken:** Phileas Fogg en Dan zijn de hele workshop lang op zoek naar 'The Royal Jewel'. Wanneer ze weten waar het juweel zich bevindt, blijkt dat Dan het aan mij schonk als cadeau. Bij deze muzische opdracht krijgen de leerlingen de kans om zelf een sieraad te ontwerpen voor zichzelf, een vriend, een familielid, ...
2. **ballonplooiën:** de heteluchtballon vormt het icoon van 'De reis om de wereld in 80 dagen'. De leerlingen leren hoe het komt dat een luchtballon die zo zwaar is dat je hem niet kan optillen, toch in de lucht kan blijven. Bij deze muzische verwerking leren de leerlingen de kneepjes van het ballonplooiën. Zo leren ze een mooie hond, een magisch zwaard, een klimmende aap of misschien wel een prachtige bloem plooiën.
3. **schilderen met koffie:** hoewel deze muzische activiteit geen rechtstreeks inhoudelijke link met het verhaal heeft, waren vele van de attributen die in de workshop aan bod kwamen, oude documenten. Om dit effect te verwezenlijken, gebruikte ik koffie om de documenten te bewerken. Door deze muzische opdracht ontdekken de leerlingen dat er magnifieke schilderijen ontstaan door enkel koffie te gebruiken. Er wordt hen opgedragen om iets te schilderen wat hen is bijgebleven uit de workshop.

Figuur 8: Schilderen met koffie

De workshop is gebaseerd op het boek; 'De reis om de wereld in 80 dagen' van Jules Verne. De volledige uitwerking ervan is terug te vinden in de productbundel van mijn workshop.

2.2 Bevindingen try-out

Op 23 mei 2017 was het zover; ik kreeg de kans om mijn workshop te tonen aan de geschikte doelgroep. De leerlingen van de derde graad van GO! Freinetschool De Toverfluit uit Hasselt kwamen proeven, ontdekken en beleven. Meteen toen ze binnenkwamen, kon ik horen hoe enthousiast ze waren over de omgeving en over de zolder. Ze keken ernaar uit om zich te laten verrassen door een dag vol nieuwe, onbekende en geheimzinnige taferelen. Zowel mijn externe partner; Bart Van Puyenbroeck als ikzelf konden na de try-out aanhalen welke onderdelen prima verliepen en welke mits wat aanpassingen sterker zouden zijn.

De intro van mijn workshop verliep helemaal zoals gewenst. Doordat ik mijn fictieve verhaal

zo echt mogelijk probeerde te maken, geloofden de leerlingen er volledig in. Dit merkte ik aan hoe ze naar me luisterden, me vragen stelden en zelf inbreng gaven. Vanaf het moment dat de filmpjes erbij kwamen, kreeg ik het gevoel dat de geloofwaardigheid afnam. Ondanks het feit dat de leerlingen sterk gemotiveerd bleven, waren er steeds meer leerlingen die de echtheid in twijfel trokken. Dit vormde op zich geen probleem; het is net die onwetendheid die ervoor zorgt dat de leerlingen nieuwsgierig worden, wat hun betrokkenheid bevordert.

Figuur 9: Dan neemt contact op via filmpjes

Doorheen het verhaal maakte ik de leerlingen keer op keer weer duidelijk dat ik niets meer wist dan hen. Ze moesten er namelijk van overtuigd zijn dat als zij mij niet zouden helpen, ik wanhopig achterbleef. Bart haalde aan dat ik om deze reden te weinig bevestiging gaf. Ik benadrukte de correcte antwoorden van de leerlingen te weinig waardoor ze soms verder zochten naar een correct antwoord terwijl dit reeds gegeven was.

Het logboek was een enorm succes. De analyse ervan verliep dan ook uiterst productief. Door de vele impulsen, opperden de leerlingen verscheidene opvattingen over de verschillende pagina's in het logboek. Bart gaf als tip om de leerlingen meer zelf te laten zoeken naar details. Zo kon ik hen onder andere vragen wat ze nog meer zagen in plaats van zelf iets aan te duiden wat nog niet besproken was.

De uitgekozen leeractiviteiten brachten een bevredigend gevoel teweeg. Het enthousiasme van de leerlingen wist ook mij te bekoren. Meteen haalden ze talloze manieren aan om de raadsels op te lossen. Toen ik hen vertelde dat ze het best in groepjes werkten, verdeelden ze zich in zeven groepen om dan aan de slag te gaan. Telkens wanneer de groep het juiste antwoord wist te formuleren, nam de motivatie toe om de volgende opdracht te volbrengen. De tweede activiteit was nog maar net uitgelegd of de leerlingen wisten al welk materiaal uit de reiskoffer hen zou kunnen helpen. Dit was voor mij een indicatie dat de leerlingen het verhaal volledig beleefden; ze hadden de reiskoffer vanaf het begin zo nauwkeurig geanalyseerd dat ze meteen konden zeggen wat ze nodig hadden om het raadsel op te lossen.

Bovendien vonden Bart en ikzelf het gunstig om niet alleen te werken met de iPad of het internet maar om ook het didactische materiaal uit te breiden met gereedschap voor een proef, een Europese kaart, boeken over muziek, enzovoort. Tevens heb ik ervoor gekozen om niet volgens het traditionele stramien te werken; mijn leeractiviteiten vinden namelijk plaats tijdens, en niet na het verhaal. Alleen door de opdrachten correct op te lossen, raken de leerlingen verder in de workshop.

De ontknoping met het kistje zorgde voor volledige stilte in de ruimte. De betrokkenheid van de leerlingen lag zeer hoog. Ze klampten zich letterlijk aan me vast om te weten of het juweel zich werkelijk in het kistje bevond. Eens het juweel erin bleek te zitten, waren de reacties uiteenlopend. Sommigen stonden erop dat ik het weer zou terugbrengen naar waar het behoorde, anderen raadden me aan het te verkopen en zo rijk te worden. Terwijl de leerlingen in middagpauze gingen, zou ik met Dan bellen om hem te vertellen dat ik het juweel werkelijk bezat. Zodra de middagpauze voorbij was, kwamen er twee jongens naar me toe om te vragen of ik Dan al dan niet had kunnen bereiken en wat hij vond dat ik moest doen. Dit vond ik fantastisch. Ik realiseerde me opnieuw hoe sterk het verhaal was doorgedrongen.

Over de keuze van de muzische activiteiten in de namiddag heb ik wellicht niet lang genoeg nagedacht. De link met het verhaal bij zowel het ballonplooien als bij het sieraden maken, is ver te zoeken. Om deze reden deed Bart enkele suggesties. Bij de ontknoping van het verhaal blijkt dat ik mijn cadeau van Dan terug zal moeten geven aan The Queen. Daarom suggereerde hij om de leerlingen een sieraad te laten maken voor mij zodat ik toch nog een cadeautje had. Om de link met het ballonplooien te verduidelijken, zouden de leerlingen van hun vele kleine ballonnetjes, één grote ballon kunnen maken in het thema van het verhaal. Dit kan dan bijvoorbeeld in de vorm van een luchtballon of een saxofoon. Bij het schilderen met koffie daarentegen, was de link wel duidelijk genoeg. Hierbij creëerde de leerlingen iets wat hen was bijgebleven uit de workshop. Zo maakten ze onder andere een kompas, een wereldbol en een luchtballon.

Tijd was een aspect dat doorheen de workshop stroef verliep. Doordat ik sterk opging in het verhaal, verloor ik de tijd vaker uit het oog. Zo vergat ik de eerste korte pauze waardoor de leerlingen pas later hun koekje konden eten. Dit voorval had op zijn beurt tot gevolg dat de middagpauze zeer snel na de eerste pauze kwam. Ook voor het muzische gedeelte in de namiddag vormde het tijdsaspect een probleem. Zo had ik te veel tijd voorzien voor de verschillende activiteiten waardoor sommige leerlingen vroeger klaar waren dan anderen, wat leidde tot chaos. Volgens Bart had ik kunnen werken met een doorschuifstelsel. Zo moesten de leerlingen niet voor één activiteit kiezen, maar kregen ze de kans om ze allemaal een keer uit te proberen.

Door deze try-out kan ik met zekerheid zeggen dat ik mijn opdracht volbracht heb. Mijn workshop was een succes. Ik heb enorm genoten van deze dag en ben fier op mijn prestatie. De leerlingen verlegden hun grenzen door een uitdaging aan te gaan waarvan ze op voorhand niet wisten hoe ze zou aflopen. Mits kleine aanpassingen, zou ik het eindresultaat vast en zeker nog sterker kunnen maken in de toekomst.

Figuur 10: Groepsfoto aan het einde van de workshop

2.3 Brede onderwijspraktijk

Willewete schepde een ideale setting voor de uitvoering van mijn workshop. De prachtige omgeving en de houten zolder droegen bij tot het totale plaatje. Dit neemt niet weg dat het onmogelijk is om de workshop in de klas te brengen. Ik heb er namelijk voor gezorgd dat hulp van externen niet nodig is; de workshop is perfect alleen uit te voeren.

Bovendien kunnen de leeractiviteiten vereenvoudigd of vervangen worden, waardoor het voor leerlingen uit een eerste of tweede graad mogelijk wordt om deel te nemen aan de workshop. Zo kan de eerste activiteit waarbij de leerlingen de cijfercode moeten ontcijferen, vereenvoudigd worden tot het gewenste niveau. De activiteit omtrent de binaire code is toegankelijk voor elke graad. Hierbij moeten de leerlingen de binaire code zoeken op een blad en de overeenkomstige letter overschrijven. Indien de leerkracht toch een alternatief verkiest, kan er bijvoorbeeld gewerkt worden met een rebus. Ook de drie laatste activiteiten kunnen ingevuld worden volgens de wensen van de leerkracht. Zolang de link met het verhaal behouden blijft, kan de geest van Phileas Fogg eender welke opdracht geven.

De gebruikte materialen en video's zijn eenvoudig te gebruiken in de klas. Tegenwoordig beschikt ieder lokaal immers over een beamer met een smartboard. Tot slot is het aan de leerkracht om in de rol van de verteller te kruipen, waarna de leerlingen kunnen genieten van een boeiende en leerrijke workshop.

Conclusie

'Grenzeloos' is het resultaat van een gericht onderzoek, vele brainstormsessies en een geweldige samenwerking met het educatief centrum Willewete. Deze ervaring is voor mij hét bewijs dat Willewete een fantastisch initiatief is dat voor verfrissing binnen het onderwijs zorgt. De verworven inzichten uit de literatuurstudie hebben me geholpen een workshop te creëren die een antwoord biedt op mijn onderzoeksvraag: **“Hoe creëren we een geschikte workshop voor kinderen van de derde graad lager onderwijs gebaseerd op het boek ‘De reis om de wereld in 80 dagen’ van Jules Verne, met als dieperliggende betekenis ‘grenzen verleggen’?”**. Nu mijn afgewerkt product gerealiseerd is, kan ik concluderen dat ik een geschikte oplossing vond voor mijn omschreven praktijkprobleem. Ik creëerde op basis van mijn uitgekozen boek, een workshop die tegemoet komt aan de noden van het onderwijs.

Uit mijn onderzoek is gebleken dat de aangeboren leergierigheid van leerlingen gestimuleerd wordt wanneer ze iets nieuws ontdekken. Om deze reden liet ik allerhande prikkels er meteen vanaf het begin voor zorgen dat leerlingen aangemoedigd werden om hun grenzen te verleggen. Gedurende de leeractiviteiten, waakte ik erover dat de leerlingen zich steeds in hun potentiële ontwikkelingsniveau bevonden. Door activiteiten moeilijk, maar ook niet te moeilijk te maken, blijft de betrokkenheid hoog en zullen leerlingen veel succeservaringen beleven. Een hoge betrokkenheid leidt tot leergierigheid, wat er op zijn beurt voor zorgt dat leerlingen hun grenzen zullen overschrijden om nieuwe dingen te ontdekken.

Eveneens kon ik vaststellen dat mijn sturende rol een gunstige invloed had op het welbevinden van de leerlingen. Doordat ze in heterogene groepen zelf op zoek konden gaan naar antwoorden, voelden ze zich een waardig groepslid. Uit mijn literatuurstudie blijkt immers dat een goede leerkracht een sturende en geen autoritaire rol vervult. Door die rol aan te nemen, durfden de leerlingen risico's te nemen en kritisch te zijn ten opzichte van elkaar en de leeractiviteiten.

Het plezier aan leren maakt of we al dan niet onze grenzen zullen verleggen. Het geeft een kick wanneer we iets voor de eerste keer zelfstandig doen dat we voorheen enkel met ondersteuning konden. Telkens we beter in iets worden, bezorgt ons dat een goed gevoel. Het zet ons als het ware aan om nog meer te leren. Ook voor mezelf was deze opdracht een bijzonder leerrijk gegeven; ik heb een andere en minder traditionele maar zeer efficiënte kant van het lesgeven leren kennen. In de mate van het mogelijke zal ik deze werkwijze ongetwijfeld ook in acht nemen wanneer ik zelf voor de klas sta. Tevreden en voldaan blik ik terug op alle ervaringen die ik rond dit onderwerp heb kunnen opdoen. Misschien krijg ik de kans wel om mijn workshop nog een keer te presenteren in de toekomst. Ik kijk er alvast naar uit!

Literatuurlijst

1^e editie Kennisfestival: leren in brainport. (15 oktober 2015). [video] Geraadpleegd op 19 april 2017 via <https://www.youtube.com/watch?v=T7m4fbpcVfk>

Boes, C. (2016). *Workshop Willewete: tempo*. Hogeschool PXL, Hasselt. Geraadpleegd op 19 april 2017.

Bulckaert, W. (2016). Mijn punten graag! *Klasse*. Geraadpleegd op 19 april 2017 via <https://www.klasse.be/57439/mijn-punten-graag/>

Johnson, S. (2010). *Where good ideas come from: the seven patterns of innovation*. Londen: Uitgeverij Penguin Books.

Jules Verne Trofee. (2017). *Wikipedia*. Geraadpleegd op 4 juni 2017 via https://nl.wikipedia.org/wiki/Jules_Verne_Trofee

Krijgh, N. (2016). *Grenzen verleggen*. Geraadpleegd op 19 april 2017 via <http://www.corinor.nl/grenzen-verleggen>

Nellie Bly. (2016). *Wikipedia*. Geraadpleegd op 4 juni 2017 via https://nl.wikipedia.org/wiki/Nellie_Bly

Standaert, R. (2014). Opinie: gezond verstand zegt meer dan cijfers. *Klasse*. Geraadpleegd op 1 juni 2017 via <https://www.klasse.be/archief/opinie-gezond-verstand-zegt-meer-dan-cijfers/>

Van den Branden, K. (2017-05-18). *5 manieren om creatief denken op school te bevorderen*. [weblog] Geraadpleegd op 3 juni 2017 via <https://duurzaamonderwijs.com/2017/05/18/5-manieren-om-creatief-denken-op-school-te-bevorderen/>

Van den Branden, K. (2016-09-08). *Waarom willen we leren?* [weblog] Geraadpleegd op 3 juni 2017 via <https://duurzaamonderwijs.com/2016/09/08/waarom-willen-we-leren/>

Van den Branden, K. (2015). *Over de auteur van deze blog*. Geraadpleegd op 3 juni 2017 via <https://duurzaamonderwijs.com/over-de-auteur-van-deze-blog/>

Yung, R. (2014). *From latecomers to late-bloomers*. Geraadpleegd op 3 juni via https://books.google.be/books?id=YTpPBwAAQBAJ&pg=PA48&lpg=PA48&dq=expanding+our+boundaries&source=bl&ots=DSk2PFgJhD&sig=5CYrPdARwPz7t_ACQJ0WTy_Ffjc&hl=nl&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwikobma7qTUAhVMalAKHbXJB-oQ6AEINTAC#v=onepage&q&f=false

Geraadpleegde werken

Abdijsite Herkenrode – Hasselt. (2012). Geraadpleegd op 31 mei 2017 via <http://herita.be/erfgoedbeleving/erfgoedssite/abdijsite-herkenrode-hasselt>

Biography. (2017). Geraadpleegd op 20 april 2017 via <https://www.biography.com/people/jules-verne-9517579>

Deboes, T. (2014). Leraar Kathleen na burn-out: ik moet mijn grenzen leren kennen. *Klasse*. Geraadpleegd op 1 juni 2017 via <https://www.klasse.be/49818/burn-out-leraar-kathleen/>

De reis om de wereld in tachtig dagen. (2017). *Wikipedia*. Geraadpleegd op 20 april 2017 via https://nl.wikipedia.org/wiki/De_reis_om_de_wereld_in_tachtig_dagen

Het nieuwe leren voor een nieuwe generatie. (2016). Geraadpleegd op 20 april 2017 via <http://web.willewete.be/>

Jef Staes. (2004). Geraadpleegd op 20 april 2017 via <https://www.lannoo.be/nl/jef-staes>

Jules Verne. (2017). *Wikipedia*. Geraadpleegd op 20 april 2017 via https://nl.wikipedia.org/wiki/Jules_Verne

Lemmens, J. (2016). De leraar is een duizendpoot. *Klasse*. Geraadpleegd op 1 juni 2017 via <https://www.klasse.be/41002/leraar-duizendpoot-beroepsprofiel/>

Lesaffer, P. (2015). Ons onderwijs is niet klaar voor de 21ste eeuw. *Klasse*. Geraadpleegd 1 juni 2017 via <https://www.klasse.be/1769/ons-onderwijs-is-niet-klaar-voor-de-21ste-eeuw/>

Verne, J. (2015). *De reis om de wereld in 80 dagen*. Amsterdam: Uitgeverij Pantheon.

Waij, K. (2009). *Leven en werk van Jules Verne (1828-1905)*. Geraadpleegd op 20 april 2017 via <http://www.jules-verne.nl/bio.html>

Bijlagen

Bijlage 1: Workshop ‘Vliegen’

Om mijn onderzoeksvragen te beantwoorden, heb ik diverse bronnen geraadpleegd. Allereerst koos ik voor observatie. Ik heb twee workshops nauwlettend bijgewoond. Ik heb gelet op de pluspunten en de minpunten; wanneer was de betrokkenheid hoog en wanneer zwakte deze af? Wat vormde een meerwaarde voor de workshop en wat was overbodig?

De workshop ‘Vliegen’ ervaarde ik meteen als een succes. Deze manier van leren was me voordien nog niet bekend. Zowel de leerlingen, hun klasleerkracht als ikzelf waren dolenthousiast.

De workshop startte met een echte blikvanger; een houten kist waar niemand van wist wat erin zat. Eén voor één kwamen er pilotenspullen uit de koffer. De leerlingen hadden al snel door dat ze met een piloot te maken hadden, namelijk met Antoine de Saint-Exupéry; een Franse piloot die neergestort bleek te zijn. Later in het verhaal kwamen de leerlingen erachter dat Antoine niet alleen piloot, maar ook schrijver was; meer bepaald de auteur van ‘De Kleine Prins’. Nadat de identiteit en het verleden van deze piloot in de voormiddag achterhaald werden, startte men in de namiddag met de muzische verwerking ervan. De leerlingen kregen de keuze uit drie muzische verwerkingsvormen. Zo konden ze kiezen voor beeld (aan de hand van allerlei materiaal een beeldend werk tot stand brengen), drama (een korte sessie theaterspelen, gevolgd door het vormgeven van een eigen theaterstuk) of muziek (onder begeleiding van een stevige achtergrondbeat een rap maken over alles wat men eerder die dag opgestoken had).

Ondanks dat ‘Vliegen’ voor de meerderheid een groot succes was, haakten er na enige tijd toch enkele leerlingen af. Op korte tijd werd er namelijk zoveel informatie meegegeven met als gevolg dat de betrokkenheid bij sommigen afnam. Omdat de gehele groep telkens werd aangesproken en de betrokkenen wel zouden antwoorden, was het voor de ‘opgevers’ niet meer nodig om nog mee in interactie te treden. De vele verschillende prikkels zorgden ervoor dat het voor hen te ingewikkeld werd. Bovendien werden ze niet voldoende geactiveerd tot deelname.

Ook tijdens de opdrachten die volgden na het verhaal, waren er veel leerlingen die een opstapje nodig hadden. Pas wanneer ik ging uitleggen wat ze precies moesten doen, gingen ze aan de slag. Toen ik de opdrachtbladen bekeek, merkte ik op dat er erg veel informatie opstond; niet erg uitnodigend om te beginnen lezen dus. De vier opdrachten namen ongeveer evenveel tijd in beslag, wat een pluspunt was; zo waren er geen leerlingen die met hun vingers zaten te draaien.

Uit de drie muzische opdrachten in de namiddag kwamen indrukwekkende resultaten voort. Alle drie de groepen wisten wat er van hen verwacht werd; iets creëren wat hen was bijgebleven uit de workshop. Tijdens het toonmoment kregen de leerlingen de kans om hun creatie te laten zien aan hun medeleerlingen. Dit was een voortreffelijke afsluiter van de dag!

Bijlage 2: Workshop ‘De Zolderling’

Bij ‘De Zolderling’ werd ik ondergedompeld in het nieuwe leren. Ik durf zelfs te zeggen dat deze workshop me nog meer verraste dan ‘Vliegen’. De sfeer die meteen vanaf de eerste seconde aanwezig was, zorgde voor een zeer intense ervaring.

Jaren geleden werd er in het geheim een brief geschreven door een nonnetje. Het was aan de leerlingen om te ontrafelen wat er precies in die brief stond. Dit was minder vanzelfsprekend dan het leek; er waren namelijk vijf woorden onleesbaar. Aan de hand van vijf opdrachten konden de leerlingen te weten komen over welke woorden het ging. Het bleek om vijf voorwerpen te gaan: een spiegel, een kompas, een ganzenvaar, een zegel en een kaars. Het zijn ook deze voorwerpen die de leerlingen vervolgens in groepjes moesten gaan zoeken in het plaatselijke museum. Ieder groepje zocht één voorwerp. Eens het voorwerp gevonden was, volgde er een nieuwe opdracht. De leerlingen moesten zichzelf filmen terwijl ze uitleg gaven over een bepaald tijdperk, wie ze op een foto zagen, wat er speciaal was aan deze persoon, enzovoort. De leerlingen werden aangezet tot nadenken: “Hoe filmen we het best? Oefenen we eerst onze tekst in of beginnen we meteen te filmen zodat zeker alles op beeld staat?” Achteraf werden de sterktes en de zwaktes van de filmpjes van iedere groep besproken. Op die manier maakten de leerlingen kennis met enkele mediatips. Vervolgens konden ze in de namiddag, net zoals bij ‘Vliegen’, genieten van enkele muzische opdrachten, die vol enthousiasme werden uitgevoerd.

Bij ‘De Zolderling’ bleef de betrokkenheid van alle leerlingen, in tegenstelling tot bij ‘Vliegen’, steeds optimaal. Doordat de introductie kort maar krachtig was, ging de focus niet verloren. De leerlingen moesten niet lang stilzitten en konden tamelijk snel zelf aan de slag. De bijbehorende opdrachten waren overzichtelijk en eenduidig geformuleerd. Dit maakt dat ook de opdrachten opvallend vlotter verliepen dan bij ‘Vliegen’.

Elk van ons begeleidde een groep in het museum. Ikzelf was van niets op de hoogte en wist dus niet wat de kinderen te wachten stond. Eens op de juiste plek in het museum aangekomen, kregen we de opdracht om een filmpje te maken over deze ruimte. We kregen vragen en moesten de antwoorden ter plekke zoeken in de kamer. Hier liep het mis; enkele vragen konden we niet beantwoorden. Achteraf vertelde Bart dat het normaal was dat we sommige antwoorden niet vonden; de focus lag namelijk op de manier van filmen en niet op het vinden van de antwoorden. Dit bracht enkele kinderen in verwarring. Ook ik begreep niet waarom de leerlingen vragen kregen die ze toch niet konden beantwoorden.

Bij ‘De Zolderling’ zorgde men voor een aparte en avontuurlijke sfeer die zorgde voor een aangename soort spanning. Dit gegeven neem ik zeker zelf ook in acht wanneer ik mijn eigen workshop uitwerk.

Bijlage 3: Brieven externe partner

Overlegmomenten met de externe partner

Hierbij verklaar ik, Bart Van Puyenbroeck, dat Kyala Carremans minstens vier keer een gesprek met me voerde in verband met de inhoudelijke en / of vormelijke vormgeving van het zelfstandig project.

De gesprekken werden gevoerd op:

- vrijdag 07/10/2016
- vrijdag 04/11/2016
- woensdag 25/01/2017
- maandag 20/03/2017
- woensdag 19/04/2017
- zaterdag 06/05/2017
- zaterdag 13/05/2017
- donderdag 01/06/2017

Kyala Carremans nam, als begeleider, deel aan de volgende workshops:

- dinsdag 20/12/2016 → Vliegen
- vrijdag 23/12/2016 → Vliegen
- vrijdag 31/03/2017 → De Zolderling

Ik bevestig ook dat Kyala Carremans haar try-out uitvoerde op:

- dinsdag 23/05/2017

Ondergetekende

Bart Van Puyenbroeck

Ondergetekende

Kyala Carremans

Bijlage 4: Evaluatie leerkracht

GRENZELOOS

EVALUATIE LEERKRACHT

Naam school: De Toverfluit Hasselt

Klas: 3de graad B

Datum bezoek aan Willewete: 23/5/17

1. Wat vond u algemeen van deze dag?
 zeer goed georganiseerd, heel leuk en tof voor de lln
 leuke manier van werken, iedereen deed goed mee en bleef
 in het verhaal hangen!

2. Welke momenten vond u verrassend, leerrijk of boeiend, en waarom?
 de manier van werken was zeer leuk. De lln zijn direct
 geboid en enthousiast!

3. Wat heeft u als leerkracht geleerd vandaag?
 de lln weten vaak meer dan we denken.
 ik wou dat ik de tijd had om zo ook regelmatig te werken

4. Wat vond u van de gebruikte materialen, opdrachten en werkvormen?
 opdrachten waren zeer leuk, gekoppeld aan leerplandoelen!
 werkvormen waren goed, lln bleven bezig.
 materiaal waren goed gekozen en sliden goed aan bij het thema

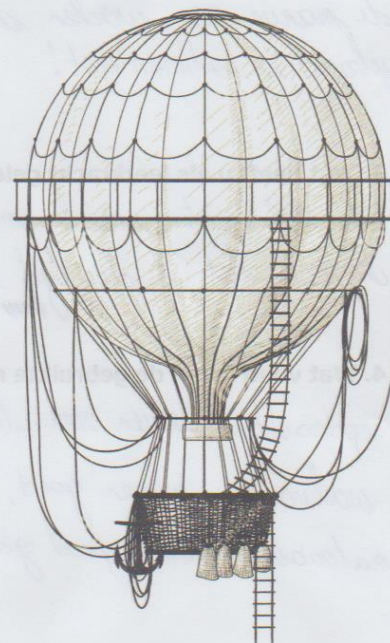
5. Geef uw oordeel over ...

scoor van 1 (zeer laag) tot 5 (zeer hoog)

onderwerp	score
idee: originaliteit, creativiteit, inspirerend, ...	5
inhoud: waarde, variatie, leerplandoelen, ...	4
organisatie: info vooraf, dagindeling, locatie, ...	4
begeleiding: leiding, ondersteuning, ...	5
innovatief: nieuwe leren en media, creativiteit, ...	5

6. Ik wil graag nog de volgende opmerking maken ...

super goed gedaan!

Bijlage 5: Evaluatie leerlingen

De evaluaties van de leerlingen waren over het algemeen zeer positief. Ik selecteerde er zes om op te nemen in mijn rapport.

Roos

GRENZELOOS

EVALUATIE LEERLINGEN

1. Mijn algemene beoordeling voor deze dag is ...

2. Wat vond je speciaal aan deze dag?

het waren originele dingen!
3. Wat heb je (nieuw) bijgeleerd?

Over luchtballonnen
4. Welke opdrachten vond je gemakkelijk of moeilijk?

ik vond het koffie tekenen moeilijk!
5. Wat kon jijzelf heel goed?

de armbandjes maken!
6. Is er nog iets wat je wil vertellen over deze dag?

ik vond dat je het heel goed deed en het was heel leuk :)

GRENZELOOS

EVALUATIE LEERLINGEN

1. Mijn algemene beoordeling voor deze dag is ...

2. Wat vond je speciaal aan deze dag?

Het begon al heel speciaal, maar het "telefontje".

3. Wat heb je (nieuw) bijgeleerd?

Dat Europa echt heel groot is.

4. Welke opdrachten vond je gemakkelijk of moeilijk?

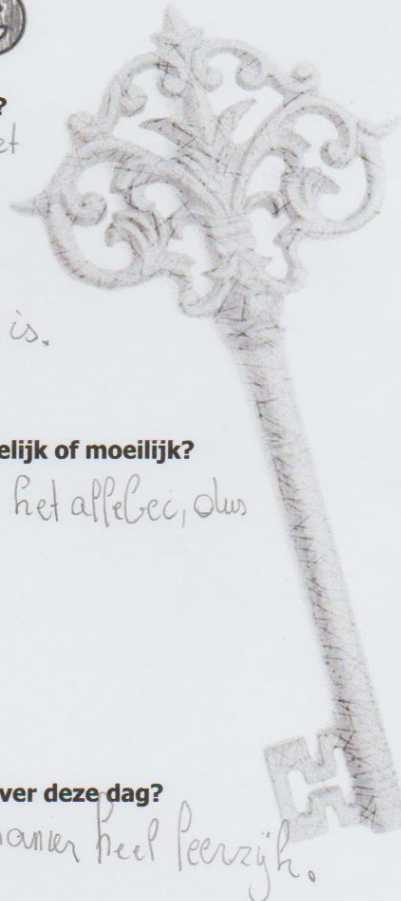
Die metale codes, dat was het allerleukst, dus leuk en een uitdaging.

5. Wat kon jijzelf heel goed?

De codes uitpluizen.

6. Is er nog iets wat je wil vertellen over deze dag?

Het was op een speciale manier heel leerrijk.

GRENZELOOS

EVALUATIE LEERLINGEN

1. Mijn algemene beoordeling voor deze dag is ...

2. Wat vond je speciaal aan deze dag?

dat onze luchtballon
echt vloog

3. Wat heb je (nieuw) bijgeleerd?

dat de saxofon in
1840 is uitgevonden

4. Welke opdrachten vond je gemakkelijk of moeilijk?

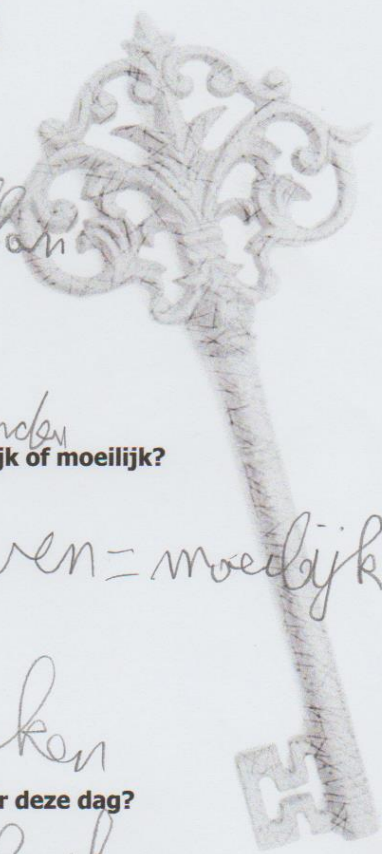
ballonnen vullen = moeilijk

5. Wat kon jijzelf heel goed?

armbanden maken

6. Is er nog iets wat je wil vertellen over deze dag?

het was erg leuk

Rucca die vom de aap

GRENZELOOS

EVALUATIE LEERLINGEN

1. Mijn algemene beoordeling voor deze dag is ...

2. Wat vond je speciaal aan deze dag?

dat je goed acteerde
dat het goed in elkaar
stak

3. Wat heb je (nieuw) bijgeleerd?

Van de balon dat
heet omhoog hand omhoog

4. Welke opdrachten vond je gemakkelijk of moeilijk?

De laatste code

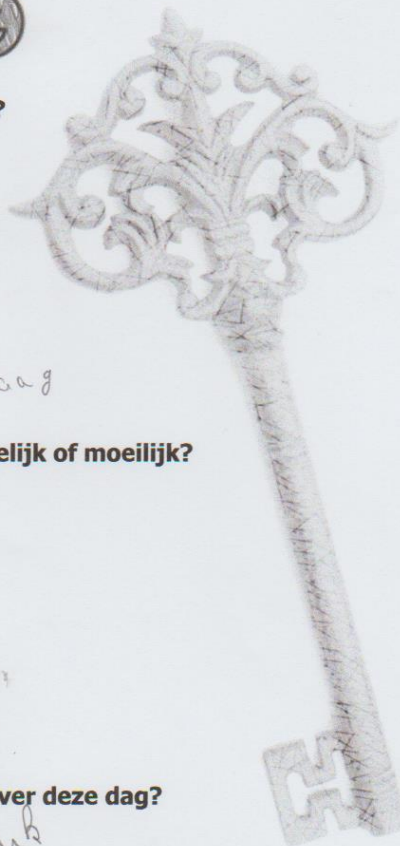
5. Wat kon jijzelf heel goed?

ballonnen plooiem
niet op geven

6. Is er nog iets wat je wil vertellen over deze dag?

ik vond het super leuk
en jij vertelde het leuk.

Super ☺☺☺ Wouw
Wouw dank je

GRENZELOOS

EVALUATIE LEERLINGEN

1. Mijn algemene beoordeling voor deze dag is ...

2. Wat vond je speciaal aan deze dag?

*Alles was heel origineel
bedacht.*

3. Wat heb je (nieuw) bijgeleerd?

*Hoe je ballonnen moest
pleaien*

4. Welke opdrachten vond je gemakkelijk of moeilijk?

*De ballonnen plooien was
moeilijk.*

5. Wat kon jijzelf heel goed?

Luisteren

6. Is er nog iets wat je wil vertellen over deze dag?

Dit was een super leuke dag!!

GRENZELOOS

EVALUATIE LEERLINGEN

1. Mijn algemene beoordeling voor deze dag is ...

2. Wat vond je speciaal aan deze dag?

Ik vond het heel leuk
en eens een keer iets anders
omdat: het met een toerist was

3. Wat heb je (nieuw) bijgeleerd?

- over een saxofoon
- Pacht
- Landen
- Ballonnen

4. Welke opdrachten vond je gemakkelijk of moeilijk?

het patite en zo vond ik makkelijk
en die met danden iets moeilijker

5. Wat kon jijzelf heel goed?

alleen in de namiddag buiten
met de ballonnen.

6. Is er nog iets wat je wil vertellen over deze dag?

nee

